

Список використаних джерел

1. Візія майбутнього освіти і науки України. 2023. 29 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/viziya> (дата звернення: 25.05.2025).
2. Латик Н., Саковець Н., Санайко А. Вища освіта України в умовах війни. Людинознавчі студії. 2024. № 19 (51). С. 51–57. URL: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.19/51.6> (дата звернення: 25.05.2025).
3. Єрмакова С. С., Іванова О. С., Буренко М. С. Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття. Академічні візії. 2023. № 16. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/166> (дата звернення: 24.05.2025)
4. Харченко І., Шищенко І. Інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти як підґрунтя для формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». 2021. No 13(45). С. 78–84. URL: [doi: https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.113](https://doi.org/10.24919/2413-2039.13/45.113)
5. Психологічна служба – ПДАБА. URL: <https://pdaba.edu.ua/studentu/psihologichna-sluzhba/> (дата звернення: 28.05.2025).

Павко Я. А.,

к.ю.н., доцент кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
старший науковий співробітник відділу міжнародного права та права Європейського
Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Досягнення гендерної рівності є важливою умовою функціонування сучасного справедливого суспільства. Оскільки Україна обрала євроінтеграційний шлях свого розвитку, реформування системи вищої освіти повинно здійснюватися відповідно до європейських стандартів. Держава має забезпечувати рівні права та можливості як для чоловіків, так і жінок у будь-якій сфері їх діяльності. Загалом, елементи принципу

гендерної рівності відображені у ст. 21, 24 та 51 Конституції України 1996 р. Особливу увагу слід звернути на ст. 24, яка закріплює рівність прав жінки і чоловіка у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї. У цьому зв'язку нагадаємо, що ст. 53 Основного закону держави передбачає право кожної людини на освіту (дошкільну, повну загальну середню, професійно-технічну, вищу, післядипломну)[1].

Зауважимо, що відповідно до ст. 4 Закону України «Про вищу освіту» 2014 р. право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття вищої освіти, крім випадків, встановлених Конституцією та законами України [2].

Зокрема, у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005 р. під гендерною рівністю розуміють рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства (ст. 1). Цей нормативно-правовий акт містить окремі положення, присвячені рівним правам та можливостям жінок і чоловіків у сфері вищої освіти. Згідно зі ст. 21 вищевказаного нормативно-правового акту до навчальних програм вищих навчальних закладів, курсів перепідготовки кадрів повинні бути включені дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі та факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного і міжнародного законодавства [3].

В умовах російсько-української війни було прийнято Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року з метою запобігання та протидії будь-якій дискримінації у сфері освіти. Її схвалення є прогресивним показником євроінтеграційних процесів, які відбуваються, незважаючи на всі виклики, що постали перед Україною [4]. Доцільно зазначити, що забезпечення

наскрізності принципів гендерної рівності в освіті є одним із міжнародних зобов'язань України у межах «Партнерства Біарріц». Воно, у свою чергу, передбачає запровадження обов'язкової антидискримінаційної експертизи всього освітнього контенту та проведення гендерного аудиту закладів освіти. Так, у 2020 році було здійснено обов'язкову антидискримінаційну експертизу надрукованих державним коштом підручників. У 2024 році Міністерством освіти і науки України було проведено гендерний аудит освітніх закладів, який сприяв таким змінам, як: впровадження комплексної сексуальної освіти в закладах освіти на основі розроблених концептуальних засад; запуск спеціального інтерактивного алгоритму, розробленого для практичної підтримки закладів освіти імплементації гендерних політик; підтримка STEM-навчання з активним залученням дівчат і жінок [5].

У березні 2025 року було затверджено операційний план заходів на 2025–2027 роки щодо реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року. Він спрямований на реалізацію наступних стратегічних завдань: комплексне впровадження принципів, політик і заходів, що сприятимуть забезпеченню рівних прав і можливостей для всіх, повазі до людської гідності, відсутності дискримінації в системі освіти; посилення ролі закладів освіти у координації дій суб'єктів реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у сфері освіти; посилення компетенції і можливості професійної спільноти фахівчинь і фахівців з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, розширення міжнародного співробітництва у цьому напрямі; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія будь-якій дискримінації, впровадження практик інклюзивності у сфері освіти як основи для подолання наслідків військових дій і післявоєнної відбудови України [6].

Однією із головних проблем у системі вищої освіти є наявність стереотипів за ознакою статі, які заважають професійному та кар'єрному зростанню осіб. Першим кроком до гендерної рівності у системі вищої освіти є досягнення гендерної паритетності, тобто рівноправної участі жінок і чоловіків в освітньому процесі,

виходячи із їхньої представленості в різних вікових групах населення. Безумовно, в основу системи вищої освіти має бути покладено гендерний підхід, який повинен враховувати: право на вищу освіту (доступність та участь); права в процесі навчання (відсутність дискримінації, рівне ставлення, гендерно-чутливе оточення); можливості, які набуваються через освіту (можливість отримати гідну роботу і заробітну плату, досягти високої посади, приймати рішення тощо) [7, с. 6–7].

На сьогодні вищі навчальні заклади з метою забезпечення рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків вживають наступні заходи: працюють над розробкою кодексу корпоративної культури, який включав би гендерну складову; займаються просвітницькою діяльністю для підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу щодо гендерних питань; сприяють забезпеченню військової, національно-патріотичної підготовки, позбавленої стереотипних уявлень про роль жінок і чоловіків; забезпечують підвищення кваліфікації педагогічних працівниць і працівників за всіма спеціальностями з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; організовують та проводять наукові заходи та дослідження з питань гендерної рівності; оприлюднюють на своєму веб-сайті навчальні програми із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків для інформаційно-методичної підтримки впровадження принципу гендерної рівності у сфері освіти [6].

Таким чином, реалізація принципу гендерної рівності має важливе значення для України, особливо в контексті її поступової інтеграції до ЄС. Наша держава, як майбутній член ЄС, намагається зробити усе можливе, щоб забезпечити рівні права та можливості для жінок і чоловіків у сфері вищої освіти. Першочерговим завданням для України є подолання гендерних стереотипів та ліквідація дискримінаційного змісту навчального контенту. Саме тому система вищої освіти має базуватися на гендерно чутливому підході до освітнього процесу та усуненні будь-яких дискримінаційних бар'єрів у навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 27.04.2025)
4. Стратегія впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року: перспективи втілення. URL: <https://jurfem.com.ua/strategiya-hendernoyi-rivnosti-v-osviti-2030/> (дата звернення: 29.04.2025)
5. Україна презентувала досягнення у межах «Партнерства Біарріц». 12.04.2024. URL: <https://mon.gov.ua/news/ukraina-prezentovala-dosiahnennia-u-mezhakh-partnerstva-biarrits> (дата звернення: 29.04.2024)
6. Про затвердження операційного плану заходів на 2025-2027 роки з реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 р. № 260-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/260-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.04.2025)
7. Проблеми гендерної рівності у галузі освіти. Київ, 2018. 32 с. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D2%91%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%B2_%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D1%96_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf (дата звернення: 30.04.2025)